

LUX FILM DAYS

3 FILMY
24 JAZYKŮ
28 ZEMÍ

© Benedict Neuenfels

STYX

film Wolfganga Fischera
Německo, Rakousko

STYX

FILM WOLFGANGA FISCHERA

Čtyřicetiletá Rike se rozhodne, že na čas přeruší svou kariéru lékařky v nemocniční ambulanci, a vypraví se na své plachetnici *Asa Gray*, o kterou se vzorně stará, na ostrov Ascension. Plaví se sama a její dobrodružná cesta do jižního Atlantiku probíhá současně s cestou do hlubin vlastního nitra. Když zrovna nedrží kormidlo, čte knihy, které si s sebou vzala na palubu. Mezi nimi je i kniha o Darwinově pobytu na Ascensionu a o tom, jak se z ostrova, který byl až do konce 19. století vyprahlým a nehostinným místem, podařilo pod vedením slavného britského přírodovědce vytvořit rajsskou zahradu plnou bujně a rozmanitě vegetace. Právě tato kniha fascinovala Rike natolik, že se rozhodla tento umělý ráj navštívit.

Jedné noci jí však osud zamíchal kartami a změnil směr její cesty. Za divoké bouře nedaleko od severovýchodního cípu Kapverdských ostrovů jí posílá do cesty starou rybářskou loď, která se bezmocně zmítá na vlnách se stovkou migrantů na palubě. Ti na ni zoufale gestikulují. Marně se pokouší navázat s lodí rádiové spojení a potom posílá hlášení pobřežní hlídce, která však navzdory jejímu opakovanému volání nereaguje. Cítí morální povinnost pokusit se zachránit lidi na lodi vlastními silami, ačkoli na palubu své malé plachetnice je vzít nemůže. Čím více ale do ní vkládají svou naději na záchranu, tím hůře nese Rike vlastní bezmocnost. Čelí tragickému dilematu – chce nešťastníkům pomoci, ale má nařízeno odplout z místa pryč. Nakonec se jí podaří zachránit jediného pasažéra: čtrnáctiletého chlapce jménem Kingsley.

SOUVISLOSTI

Režisér Wolfgang Fischer, který toto tragické střetnutí ztvárnil na filmovém plátně, zobrazuje ve formě podobenství nesmiřitelnou propast mezi blahobytnou Evropou a africkým kontinentem sužovaným chudobou a politickou nestabilitou a s ní spojeným nedostatkem, násilím, bezprávním a perzekucí. Film však klade ještě jednu důležitou otázku: jak se má jednotlivec zachovat v takto dramatické situaci, kdy kompetentní státní orgány a ti, kteří drží v rukou moc, se rozhodnou dělat, jako by se nic nedělo?

Témata, kterým se *Styx* věnuje, jsou obzvláště aktuální právě v dnešní době, kdy je v evropských zemích na vzestupu xenofobie a nacionalismus: Itálie, Rakousko a země visehradské skupiny (Maďarsko, Česká republika, Polsko a Slovensko) se brání přijímat migranty na svém území, což se odrazilo zejména v nedávných rozhodnutích nepovolit lodím vezoucím migranty vstup do přístavů. Po bezprecedentní migrační krizi, která vyvrcholila v roce 2015, dnes evropská politická čelí krizi politické, v níž proti sobě stojí Evropa otevřená a Evropa s neprodyšně uzavřenými hranicemi. Na překonání této krize závisí, jak bude problém přijímání migrantů vyřešen.

O PŮVODU DRUHŮ

Ascension leží v jižním Atlantiku daleko od afrických břehů. Tento malý sopečný ostrov navštívil v roce 1836 Charles Darwin při návratu z cesty kolem světa na palubě *Beaglu*. Na Darwina hluboce zapůsobila žalostná podívaná na tento kus země bez vody a jakékoli vegetace a podělil se o své dojmy s botanikem Josephem Hookerem, který se rozhodl, že se pokusí vysadit na ostrově lesní porost, který by obnovil koloběh vody a zlepšil kvalitu půdy. Za tím účelem přesazoval na povrch ostrova stromy a rostliny z Evropy, Argentiny a Jižní Afriky. O třicet let později bylo dílo korunováno úspěchem. Tento pozoruhodný příběh je pro hrdinku filmu *Styx* zdrojem zvláštní fascinace. O tom svědčí i její volba destinace, četba knihy o Darwinově pobytu na ostrově, ilustrované publikace se symbolickým názvem *Stvoření ráje. Darwin na ostrově Ascension*, jejíž titulní stranu vidíme ve filmu v detailním záběru, a konečně i jméno, které zvolila pro svou plachetnici. Americký botanik *Asa Gray*, po němž je její loď pojmenována, byl totiž velkým obdivovatelem Charlese Darwina, jemuž také poskytl důležité informace, které Darwin použil ve svém hlavním díle „O původu druhů“. Gray byl mimo jiné popularizátorem Darwinových myšlenek ve Spojených státech.

Všechny tyto detaily mají ve filmu svůj význam. Klíčový je prolog filmu, který začíná záběry primátů na gibraltarské skále, jediném místě v Evropě, kde ve volné přírodě žije asi dvě stě padesát makaků bezocasých. Právě primáti byli, jak víme, ústředním bodem zkoumání původu druhů, které Darwin prováděl v 19. století. Režisér zde ukazuje makaka, který při hledání potravy dělá stejná pohyby jako člověk, a kombinuje tuto scénu se záběry Rike, jak balí zásoby na plavbu po moři. Tím nám připomíná naši příbuznost s těmito zvířaty a nepřímo zpochybňuje představu o tom, že člověk převyšuje ostatní pozemské tvory svou inteligencí.

STVOŘENÍ RÁJE

Musíme se tedy zamýšlet nad celkovým smyslem těchto různorodých odkazů, které jsou zapojeny do současného historického kontextu. Tím je tvrdé střetnutí dvou protikladných světů, bohaté západní společnosti, žijící v blahobytu, zahleděné do sebe a příliš si nevšímající zbytku světa, a druhého světa, z něhož pocházejí migranti bojující o holý život. Vzniká tak alegorický příběh plný narativních symbolů, které nám dávají klíč k jeho interpretaci.

První stopou je titul knihy, kterou Rike čte – *Stvoření ráje*. Její samotářská expedice je tak trochu návratem do ráje, či vlastně „ráje na zemi“, a tedy ke stvoření světa, jak je popisuje První kniha Mojžíšova (1). Od samého počátku filmu, ještě než se Rike vydá na svou plavbu, je tedy tematizována odpovědnost člověka za stav světa, takže události, které se zanedlouho odehrají, nebude možné označit za pouhé „pohromy“ nebo „rány osudu“. Tyto symbolické odkazy lze chápat i jako určitou formu kritiky způsobu, jakým některé země přijímají nově přichozí migranty. V takovém kontextu můžeme odkazům na „stvoření ráje“ na ostrově Ascension rozumět tak, že i nejzoufalejší situace dokáže člověk vyřešit způsobem, který je pro všechny přínosem.

Proč jsme tedy ochotni smířit se s tím, v jakém stavu se náš svět nachází? Jakým právem považujeme za normální, že my sami se těšíme těm nejlepším podmínkám, zatímco jiní, kteří měli méně štěstí, přivedou okolnosti až k hrůzně smrti při zoufalém pokusu zachránit holý život? Právě to je hlavní otázkou, kterou všemi těmito odkazy klade film Wolfganga Fischera.

Podívejme se však se i na jiné prvky příběhu, které jsou možná prozaičtější. Rike nedokáže pasažérům staré, potápějící se rybářské lodi nijak pomoci a připomíná nám tak omezené možnosti, které má jednotlivec pokoušející se jednat sám. Do určité míry se tak také zesiluje vnímání tragických úmrtí tisíců migrantů na moři jako osud, kterému nelze zabránit. Její bezmoc je však v prvé řadě ilustrací všeobecného selhání kolektivního morálního uvědomění. Než propukne bouře, hovoří Rike pomocí rádiového spojení s kapitánem nákladní lodi, který jí ujišťuje, že se na něj může v případě nouze kdykoli obrátit. O několik hodin později však tentýž muž odmítne přispěchat na pomoc a své jednání zdůvodňuje tím, že by mohl přijít o práci. Staví tedy svůj osobní zájem nad povinností poskytnout pomoc při záchraně životů na moři, kterou má podle úmluvy SOLAS z roku 1974. Poukazuje se tím ovšem také na nedostatky systému přijímání migrantů a některých jeho praktických prvků – ačkoli je úkolem pobřežní hlídky dbát na civilní bezpečnost na moři, tvrdošíjně odmítá zareagovat na poplašné zprávy, které jim Rike posílá.

PEKELNÉ VODY

Smyslem cesty, na níž se vydává Rike i migranti, je hledání ráje, i když pro ně neodpovídá tento „ráj“ stejné realitě a nemá ani stejný význam (2). Toto hledání ráje však již samotný název filmu prezentuje jako velkou iluzi, protože jméno „Styx“, plné děsivých konotací, odkazuje na řeckou mytologii, v níž označuje jednu z pěti řek v podsvětí tvořící hranici mezi světem živých a světem mrtvých. Titul, který režisér zvolil, tak jednoznačně divákům napovídá, jaké drama se před nimi rozvine, a zahaluje celý příběh už od počátku do temného stínu a dává tušit jeho tragické vyústění, ještě než spatříme první záběry. Film staví do kontrastu představu vysněného ráje a až příliš skutečného pekla jak pro migranty, které čeká jistá smrt, tak pro mladou Němku, která jim nedokáže pomoci. Prostřednictvím tohoto alegorického příběhu pranýřuje jak netečnost politiků tvář v tvář této tragické situaci,

(1) Kromě tohoto biblického odkazu stojí za zmínku také další aluze: Ascension vděčí za své jméno rozhodnutí portugalského mořeplavce pojmenovat ostrov po dni, kdy byl v roce 1501 objeven – „Nanebevstoupení“.

(2) Setkání mezi Rike a migranty lze chápat jako střetnutí dvou představ o tom, jak vypadá ráj, které jsou v naprostém protikladu – Rike cestuje jižním směrem na ostrov, na němž byl „ráj“ uměle vytvořen, migranti se pokoušejí dostat se na sever do evropského eldoráda.

tak i všeobecný nezájem občanů západních států o problémy, které jsou pro ně příliš vzdálené a abstraktní, protože s nimi nejsou fyzicky konfrontováni. V této interpretaci se členové pobřežní hlídky, kteří se na konci filmu objevují na scéně, stávají vlastně převozníky mrtvých po vzoru Charóna, který v podsvětí převáží duše zemřelých přes řeku Styx: na svou loď přijmou více mrtvých než živých trosečníků.

V této interpretaci lze Rike připodobnit ke Styx, nejstarší dceři Titána Ókeana, která zosobňuje řeku téhož jména. Z řecké mytologie pocházejí také vodní nymfy, které v ní mají vždy pozitivní úlohu – Zeus je mimo jiné pověřil úkolem bdít nad mladými chlapci a provázet je až do dospělosti. Tím se dostává do zvláštního světla nejen vztah, který vznikne mezi lékařkou a mladým Kingsleyem, jediným z migrantů, kterého Rike zachrání, ale také smutná úloha, kterou bez vlastního přičinění sehraje v tragickém osudu svých náhodných soupeřníků. A není zřejmě náhodou, že na konci filmu, poté co se v noci konečně dostane do podpalubí lodi odsouzené k záhubě a uvidí celou hrůzu situace, nevidíme z její tváře zahalené do tmavé látky nic než oči. Není to jen ochrana proti nákaze – těžko totiž můžeme v této výstroji, kterou nám kamera ukazuje s určitou naléhavostí, nevidět analogii kukly, kterou nosil na hlavě převozník duší zemřelých přes řeku Styx.

© Benedict Neuenfels

© Benedict Neuenfels

© Benedict Neuenfels

© Benedict Neuenfels

NĚKOLIK ÚVAH

- Film *Styx* je vlastně rozdělen do dvou částí: před celonoční bouří a po ní. Pokud se přidržíme alegorické interpretace, kterou jsme zvolili, jak můžeme tuto bouři chápat? Co vyjadřuje? Můžeme v ní vidět aluzi na jiný příběh z mytologie? Jaký smysl má tato nahodilá událost v ději filmu?
- Postava Rike, soukromé osoby na dovolené, nám připomíná naši vlastní úlohu a odpovědnost, kterou máme jako evropští občané. Co nám chce podle vašeho názoru režisér Wolfgang Fischer sdělit a co od nás očekává?

les grignoux

EVROPSKÉ FILMY PRO EVROPANY

FILMOVÁ CENA LUX nabízí filmy mladých nadaných evropských tvůrců s velkou rozmanitostí žánrů a stylů. Evropský parlament představuje tři filmy postupující do užšího výběru soutěže o FILMOVOU CENU LUX v roce 2018:

STYX – Wolfgang Fischer, Německo, Rakousko

DRUHÁ STRANA VŠEHO (*Druga strana svega*) – Mila Turajlićová, Srbsko, Francie, Katar

ŽENA NA VÁLEČNÉ STEZCE (*Kona fer í stríð*) – Benedikt Erlingsson, Island, Francie, Ukrajina

Filmy se emotivním a inteligentním způsobem zabývají aktuálními tématy a zamýšlejí se nad současným děním v Evropě. Jejich hrdinové otevřenými očima pozorují svět, který je obklopuje, a snaží se pochopit realitu a porozumět společností a komunitám, z nichž pocházejí. V evropských filmech spatříme naše příběhy, které emocionální síla filmového umění pozdvihuje na vyšší úroveň. Stoupá tak kvalita i rozmanitost evropské kinematografie, stejně jako její význam při budování společenských hodnot a kulturních komunit. Zveme vás ke zhlédnutí filmů během sedmého ročníku FILMOVÝCH DNŮ LUX.

FILMOVÁ CENA LUX

Kultura hraje velmi důležitou úlohu při utváření naší společnosti.

I proto Evropský parlament uděluje od roku 2007 FILMOVOU CENU LUX. Cílem je napomoci distribuci evropských filmů napříč Evropou a podnitit debatu o nejdůležitějších společenských otázkách současnosti.

FILMOVÁ CENA LUX je výjimečnou iniciativou. Vzhledem k tomu, že většina evropských koprodukcí bývá promítána pouze v zemích původu a velmi zřídka v jiných zemích, a to ani v rámci EU, znamená FILMOVÁ CENA LUX pro tři evropské filmy výjimečnou příležitost, aby byly opatřeny titulky ve 24 úředních jazycích Evropské unie.

Vítěze FILMOVÉ CENY LUX, který bude vyhlášen 14. listopadu 2018, zvolí poslanci Evropského parlamentu.

FILMOVÉ DNŮ LUX

FILMOVÁ CENA LUX dala vzniknout Filmovým dnům LUX. Od roku 2012 jsou tři filmy ucházející se o FILMOVOU CENU LUX během Filmových dnů LUX představovány širšímu evropskému publiku.

Zveme vás na promítání v rámci Filmových dnů LUX, které jsou nezapomenutelným kulturním zážitkem překračujícím hranice států. Od října 2018 do ledna 2019 budete moci spolu s milovníky filmového umění z celé Evropy zhlédnout tři filmy v jednom z 24 úředních jazyků Evropské unie. Nezapomeňte hlasovat pro film, který se vám nejvíce líbil, prostřednictvím našich internetových stránek luxprize.eu nebo na naší facebookové stránce!

CENA DIVÁKŮ

Cena diváků FILMOVÉ CENY LUX je udělena na základě diváckého hlasování. Nenechte si ujít možnost hlasovat do 31. ledna 2019 pro jeden ze tří filmů! Možná budete mít štěstí a na pozvání Evropského parlamentu se v červenci 2019 zúčastníte Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech, kde budete mít příležitost oznámit název filmu, který získal cenu diváků.

SLEDUJTE,
DEBATUJTE
A HLASUJTE!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽIE: Wolfgang Fischer

SCÉNÁŘ: Wolfgang Fischer, Ika Künzel

OBSAZENÍ: Susanne Wolff, Gedion Oduor Wekesa, Alexander Beyer, Inga Birkenfeld

KAMERA: Benedict Neuenfels

PRODUCENTI: Marcos Kantis, Martin Lehwald, Michal Pokorný

VÝROBA: Schiwago Film GmbH, Amour Fou Vienna

ROK: 2018

STOPÁŽ: 94'

ŽÁNŘ: fikce

ZEMĚ: Německo, Rakousko

PŮVODNÍ VERZE: anglicky, německy

Rukopis dokončen v červenci 2018

